

Wyrok z dnia 25 lipca 2003 r.

I PK 269/02

Pracownikowi, któremu pracodawca na podstawie art. 42 § 4 k.p. powierzył inną pracę, nie przysługują roszczenia przewidziane w razie nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia umowy o pracę (art. 45 § 1 k.p.) albo jej warunków (art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 42 § 1 k.p.).

Przewodniczący SN Zbigniew Myszka, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 lipca 2003 r. przy udziale przedstawiciela Ogólnopolskiego Akademickiego Związku Zawodowego z siedzibą w Warszawie Jacka B. sprawy z powództwa Mirosławy J. przeciwko Politechnice W. w W. o ustalenie, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 14 lutego 2002 r. [...]

- 1) o d d a l i ł kasację;
- 2) zasądził od powódki na rzecz strony pozwanej 120 zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy dla Wrocławia Śródmieścia we Wrocławiu wyrokiem z dnia 31 października 2001 r. [...], wydanym w rezultacie ponownego rozpoznania sprawy po uchyleniu wyroku tego Sądu z dnia 11 lipca 1997 r. przez Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 29 kwietnia 1998 r., oddalił powództwo Mirosławy J. o ustalenie czy spełnione zostały przewidziane w art. 42 § 4 k.p. przesłanki powierzenia jej przez Politechnikę W. innej pracy niż określona w umowie oraz o zniszczenie dwu wewnętrznych opinii o pracy.

Sąd ustalił, że Mirosława J. była zatrudniona w pozwanej Politechnice W. od kwietnia 1988 r. do 31 sierpnia 1994 r. - od 21 marca 1991 r. w pełnym wymiarze

czasu pracy - w Inspektoracie bhp, ochrony przeciwpożarowej i radiologicznej, ostatnio na stanowisku specjalisty do spraw ochrony przeciwpożarowej. Zarządzeniem 3/94 z dnia 17 marca 1994 r. strona pozwana dokonała zmian organizacyjnych polegających na likwidacji dotychczasowego Inspektoratu i utworzeniu w to miejsce Centralnej Służby BHP oraz dwu samodzielnych stanowisk - pełnomocnika Rektora do spraw ochrony radiologicznej i stanowiska inżynierjno - technicznego do spraw ochrony przeciwpożarowej. Przed likwidacją Inspektorat liczył 7 pracowników zatrudnionych w wymiarze 6 i ½ etatu. W Centralnej Służbie BHP znalazło zatrudnienie 5 pracowników w wymiarze 4 i 1/2 etatu. Na stanowiskach samodzielnych zatrudniono nowe osoby. Powódka nie przyjęła propozycji zatrudnienia w charakterze referenta - specjalisty w Dziale Administracyjno - Gospodarczym, wobec czego w dniu 17 marca 1994 r. wręczono jej pismo powierzające w okresie od 21 marca do 21 czerwca 1994 r. pracę na tym stanowisku. Jej wynagrodzenie nie uległo w tym czasie zmianie. Po 21 czerwca 1994 r. nie świadczyła pracy w Dziale Administracyjno - Gospodarczym. W ocenie Sądu, powódka nie ma interesu prawnego w ustaleniu, czy zachodziły przesłanki do powierzenia jej innej pracy, gdyż może dochodzić ochrony swych praw w drodze powództwa o odszkodowanie na podstawie art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Dlatego, stosownie do art. 189 k.p.c., należało jej roszczenie oddalić. Z kolei roszczenie „o nakazanie zniszczenia (zniszczenie) opinii o pracy nie znajduje jakiegokolwiek merytorycznego odzwierciedlenia w dopuszczalnym katalogu roszczeń w postępowaniu przed Sądem Pracy”, co uzasadniało jego oddalenie.

W apelacji od tego wyroku Mirosława J., podnosząc zarzut naruszenia prawa materialnego i przepisów postępowania, a to: art. 42 § 4 k.p., art. 17 pkt 1 k.p.c., art. 477¹ § 1 k.p.c., art. 24 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz nierozpoznanie istoty sporu i żądań, wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do merytorycznego rozpoznania. Zdaniem jej pełnomocnika, żądanie zniszczenia opinii Sąd powinien być z urzędu (zgodnie z art. 477¹ § 1 k.p.c.) zakwalifikować jako roszczenie o ochronę dóbr osobistych (art. 24 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Do rozpoznania w pierwszej instancji takiego roszczenia właściwy jest sąd okręgowy (art. 17 pkt 1 k.p.c.). Postępowanie zakończone zaskarżonym wyrokiem jest wobec tego nieważne. Nadto, art. 189 k.p.c. nie może stanowić podstawy prawnej oddalenia powództwa w zakresie żądania ustalenia, czy zachodziła potrzeba powierzenia powódce na podstawie art. 42 § 4 k.p. innej pracy.

Sąd Okręgowy nie podzielił żadnego z tych zarzutów i wyrokiem z dnia 14 lutego 2002 r. [...] oddalił apelację. W szczególności za prawidłowy uznał pogląd, że sąd nie ma kompetencji do konstruowania dochodzonych roszczeń, albowiem, zgodnie z zasadą dyspozycyjności, to strony procesu określają i wskazują jakie roszczenia mają być przedmiotem sporu. Powódka działająca z pełnomocnikiem wyraźnie „artykułowała” żądanie ustalenia, czy była uzasadniona potrzeba przeniesienia jej do innej pracy niż umówiona, uznając to ustalenie za niezbędne do dochodzenia za- dośćuczynienia i odszkodowania w odrębnym procesie (pismo procesowe powódki z dnia 23 lipca 1999 r.). Taki cel żądania potwierdził jej pełnomocnik na rozprawie w dniu 29 maja 2000 r. Skoro nie tylko nazwała roszczenie, ale starała się wykazać interes prawny w jego dochodzeniu, Sąd prawidłowo przyjął, że jest ono oparte na przepisie art. 189 k.p.c., który to przepis ma charakter materialnoprawny. Na rozprawie w dniu 17 listopada 2000 r. Mirosława J. rozszerzyła powództwo i wniosła o nakazanie pozwanemu pracodawcy zniszczenia opinii o pracy z 1 czerwca 1994 r. i 17 czerwca 1994 r. „jako sporządzonych przez stronę pozwaną bez wiedzy powódki i spreparowanych na użytek wewnętrzny”, a więc wyraźnie określiła żądanie i podstawę faktyczną roszczenia. Oddalając powództwo w tym zakresie, Sąd pierwszej instancji nie uchybił art. 477¹ § 1 k.p.c., gdyż roszczenie powódki o nakazanie zniszczenia opinii było objęte żądaniem pozwu, przytoczono okoliczności uzasadniające zgłoszone żądanie, a roszczenie nie było zgłoszone w rozmiarze mniejszym. Sąd ten nie mógł „ustosunkować się do jej żądania naruszenia dóbr osobistych - które wyartykułowała w apelacji, znajdując podstawę prawną w art. 24 § 1 kc w zw. z art. 300 kp.”

Mirosława J. zaskarżyła ten wyrok kasacją. Wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 42 k.p., art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 24 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p., art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz naruszenie przepisów postępowania, a to: art. 189 k.p.c., art. 379 pkt 6 k.p.c., art. 385 k.p.c., art. 386 § 2 i 4 k.p.c., jej pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz bezpośrednio go poprzedzającego wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi wywodził, że Mirosława J. zgłosiła żądanie „ochrony niemajątkowej pracowniczych dóbr osobistych”, bo - jego zdaniem - „tak należy kwa-

lifikować żądanie powódki”. Sąd Rejonowy, stosownie do art. 17 pkt 1 k.p.c., nie był właściwy rzeczowo do rozpoznania sprawy. Postępowanie przed nim było zatem, po myśli art. 379 pkt 6 k.p.c., nieważne. Sąd drugiej instancji to uchybienie, powodujące nieważność postępowania, zaaprobował i oddalił apelację, chociaż z mocy art. 386 § 2 k.p.c. zobowiązany był do uchylenia wyroku, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Żądanie powódki o nakazanie zniszczenia opinii o pracy „ma oparcie w prawie pracy, a poprzez odniesienie do stron stosunku pracy obowiązywania norm KC, a to art. 24 § 1 KC poprzez subsydiarne stosowanie norm KC na mocy art. 300 KP. Żądanie powódki oznaczało więc sprawę, w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, którą Sądy były obowiązane merytorycznie rozpoznać a następnie rozstrzygnąć, tymczasem Sądy przyjęły błędnie, iż prawo pracy takiego roszczenia nie przewiduje”. Do rozstrzygnięcia sporu na tle naruszenia przez pracodawcę wobec powódki art. 42 § 4 k.p. Sądy powinny były zastosować art. 45 § 1 k.p. W razie ustalenia, że powierzenie powódce innej pracy nie było uzasadnione powinny orzec odszkodowanie na podstawie przepisu szczególnego jakim jest art. 47¹ k.p., a nie art. 471 k.c. dotyczącego ogólnej odpowiedzialności kontraktowej. Skoro kodeks pracy reguluje odpowiedzialność odszkodowawczą odrębnie i w sposób zupełny „to nie ma podstawy do posiłkowego stosowania przepisów ogólnych KC. Konstrukcja powództwa opieranego na art. 42 § 4 k.p. wyklucza jego kwalifikowanie jako powództwa o ustalenie w rozumieniu art. 189 k.p.c., i ten ostatni przepis nie powinien znaleźć w sprawie zastosowania. Ostatecznie Sądy merytorycznie nie ustaliły i nie rozstrzygnęły czy pracodawca naruszył wobec powódki art. 42 § 4 k.p., a więc nie rozpoznały istoty sprawy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. 1. Wywód pełnomocnika Mirosławy J. dotyczący podstaw prawnych orzeczenia o roszczeniu o ustalenie, czy spełnione zostały przesłanki powierzenia skarżącej innej pracy niż umówiona, oparty jest na fałszywym założeniu, że do powierzenia innej pracy na podstawie art. 42 § 4 k.p. mają odpowiednie zastosowanie przepisy o wypowiedzeniu umowy o pracę. Art. 42 § 4 k.p. stanowi wyjątek od regulacji zasadniczej zawartej w jego § 1-3. Przepis ten przyznaje pracodawcy kompe-

tencję do zmiany rodzaju pracy bez potrzeby wypowiedzania dotychczasowych warunków pracy i płacy. Ponieważ, zgodnie z § 1 art. 42 k.p., do wypowiedzenia wynikających z umowy o pracę warunków pracy i płacy stosuje się odpowiednio przepisy o wypowiedzeniu umowy o pracę - *a contrario* - nie stosuje się ich w sytuacji opisanej w § 4, kiedy to wypowiedzenie jest zbędne, a powierzenie wykonywania pracy innej niż określona w umowie o pracę następuje w drodze polecenia (art. 100 § 1 k.p.). Powierzenie innej pracy nie musi być dokonane na piśmie i zawierać uzasadnienia. Nie wymaga konsultacji z zamiar jego dokonania z reprezentującą prawa i interesy pracownika zakładową organizacją związkową. Od polecenia powierzającego inną pracę nie przysługuje odwołanie do sądu. W rezultacie pracownik, któremu powierzono inną pracę nie ma roszczeń przysługujących w razie nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę (art. 45 k.p.) bądź jej warunków (art. 45 k.p. w związku z art. 42 § 1 k.p.). Nie stosując art. 45 k.p. w rozpoznawanej sprawie, Sąd nie naruszył tego przepisu.

2. W konsekwencji błędnego poglądu prawnego, że powierzenie innej pracy podlega ocenie w aspekcie jego zgodności z prawem na podstawie art. 45 k.p., błędna jest także teza, iż wskazując podstawę prawną dochodzenia ewentualnego odszkodowania Sąd uchybił art. 47¹ k.p. przez jego niezastosowanie oraz art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez jego zastosowanie.

Trzeba zauważyć, że w rozpoznawanej sprawie Sąd nie orzekał o odszkodowaniu z tytułu powierzenia Mirosławie J. pracy na stanowisku referenta specjalisty w Dziale Administracyjno - Gospodarczym w okresie od 21 marca do 21 czerwca 1994 r., bo nie zgłaszała ona takiego roszczenia. Podstawy prawnej rozstrzygnięcia nie stanowił więc, bo nie mógł stanowić, ani art. 47¹ k.p., ani art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Art. 471 k.c. został powołany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, a także w motywach wyroku Sądu pierwszej instancji, w kontekście rozważań nad dopuszczalnością powództwa o ustalenie, „czy istniały potrzeby zakładu pracy powierzenia powódce innej pracy” w aspekcie jej interesu prawnego w takim ustaleniu. Sąd wskazał art. 471 k.c. jako ewentualną podstawę prawną roszczenia odszkodowawczego z tytułu naruszającego art. 42 § 4 k.p. powierzenia innej pracy, dochodzonego w odrębnym postępowaniu, w toku którego nastąpi kontrola zasadności wydanego polecenia. Uczynił tak w celu wykazania, że skoro skarżącej przysługuje roszczenie o świadczenie (odszkodowanie) - nie ma ona interesu prawnego w żądanym ustaleniu.

Art. 47¹ k.p. reguluje wysokość odszkodowania, o którym mowa w art. 45 k.p., a zatem wyłącznie odszkodowania przysługującego pracownikowi z tytułu wadliwego - nieuzasadnionego bądź naruszającego przepisy - wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony lub jej warunków. To pierwszy powód, dla którego nie może być stosowany do żądania wywodzonego z art. 42 § 4 k.p. Po drugie, art. 47¹ k.p. nie stanowi podstawy prawnej roszczenia odszkodowawczego, lecz jedynie określa wysokość odszkodowania przysługującego pracownikowi na podstawie art. 45 k.p. Nie może on zatem z tej także przyczyny stanowić podstawy prawnej do dochodzenia odszkodowania z jakichkolwiek innych tytułów. Po trzecie, odszkodowanie nie było przedmiotem postępowania, w którym został wydany zaskarżony kasacją wyrok. Zarzut naruszenia art. 47¹ k.p. przez jego niezastosowanie jest oczywiście chybiony.

Żaden przepis prawa pracy nie przewiduje odszkodowania dla pracownika, któremu pracodawca powierzył wykonywanie innej pracy na podstawie art. 42 § 4 k.p. Zgodnie z art. 300 k.p., w sprawach nieunormowanych ustawodawstwem pracy do stosunku pracy stosuje się odpowiednio niesprzeczne z zasadami prawa pracy przepisy Kodeksu cywilnego. Pracownik, który twierdzi, że wskutek powierzenia mu innej pracy doznał szkody, może dochodzić jej naprawienia wyłącznie na ogólnych zasadach. Przepisem, który może stanowić podstawę prawną obowiązku odszkodowawczego pracodawcy, jest art. 471 k.c. stosowany poprzez art. 300 k.p. W postępowaniu o odszkodowanie pracownik może wykazywać bezprawność czynu pracodawcy polegającą na niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu zobowiązania, a to powierzeniu innej pracy z naruszeniem art. 42 § 4 k.p., oraz szkodę i jej wysokość, a także związek przyczynowy między zachowaniem pracodawcy a powstałą szkodą. Ponieważ art. 471 k.c. nie stanowił podstawy prawnej rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku, Sąd nie mógł go naruszyć.

3. Przesłanki dopuszczalności powierzenia pracownikowi innej pracy niż określona w umowie o pracę, a zwłaszcza potrzeby pracodawcy, podlegają kontroli sądu, jeżeli orzeczenie o zasadności roszczeń wywodzonych na innej niż art. 42 § 4 k.p. podstawie zależy od ustalenia, czy polecenie zostało dokonane z zachowaniem warunków określonych w tym przepisie. Najczęściej stanie się tak w sytuacji, gdy odmowa podjęcia powierzonej pracy spowoduje ujemne dla pracownika konsekwencje, np. stanowi uzasadnienie wypowiedzenia umowy o pracę (art. 45 k.p.) lub jej rozwiązania bez wypowiedzenia (art. 52 § 1 pkt 1 k.p.) albo zastosowania kary porządkowej

(art. 108 § 1 k.p.). Może, choć zupełnie wyjątkowo, zdarzyć się i tak, że okoliczności polecenia innej pracy będą podlegały kontroli w procesie o odszkodowanie z tego tytułu. Dlatego rację ma Sąd drugiej instancji, że materialnoprawną podstawę roszczenia skarżącej o ustalenie, czy istniały potrzeby powierzenia jej przez pracodawcę innej pracy niż umówiona, może stanowić tylko art. 189 k.p.c. Stosując w sprawie art. 189 k.p.c., Sąd nie uchybił temu przepisowi.

Powództwo o ustalenie jest jedną z form ochrony praw podmiotowych. Zgodnie z art. 189 k.p.c., strona może żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego, jeżeli ma w tym interes prawny. Skarżąca nie żądała ustalenia ani prawa, ani stosunku prawnego, lecz faktu prawotwórczego, co tylko wyjątkowo dopuszcza judykatura (por. np. orzeczenia SN z dnia 8 października 1952 r., C 1514/52, PiP 1953 nr 8-9, s. 369; z dnia 13 marca 1984 r., I PRN 23/84, OSPiKA 1985 nr 6, poz. 120). Powszeczne jest zapatrywanie, że możliwość wytoczenia powództwa o zasądzenie wyklucza dopuszczalność powództwa o ustalenie (por. np. orzeczenia SN z dnia 13 kwietnia 1965 r., II CR 266/64, OSPiKA 1966 nr 6 - 8, poz. 166; z dnia 13 listopada 1980 r., I CR 372/80, nie publikowane). Uzyskanie korzystnego wyroku, co wynika z niezakwestionowanego ustalenia Sądu, miało skarżącej posłużyć do dochodzenia odszkodowania w odrębnym postępowaniu. Należy podzielić ocenę Sądu drugiej instancji, że nie ma ona interesu prawnego w ustaleniu czy powierzenie jej innej pracy było uzasadnione potrzebami strony pozwanej w odrębnym procesie, skoro ochrony swoich praw może (i zamierzała) dochodzić w drodze powództwa o odszkodowanie.

II. Na subiektywnym rozumieniu reguł stosowania prawa oparty jest również wywód pełnomocnika Mirosławy J. odnoszący się do oddalenia apelacji od tej części zaskarżonego nią wyroku, w której Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo w przedmiocie żądania zniszczenia opinii o pracy.

1. Mirosława J. ustanowiła 26 czerwca 1997 r. będącego adwokatem pełnomocnika, który ją reprezentował we wszystkich stadiach procesu. Po raz pierwszy zakwalifikował on „żądanie nakazania zniszczenia opinii” jako żądanie „ochrony niemajątkowej pracowniczych dóbr osobistych”, powołując art. 24 k.c. za podstawę prawną jego zgłoszenia, w apelacji od wyroku Sądu Rejonowego wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy przez ten Sąd. Sąd pierwszej instancji nie zakwalifikował żądania powódki wedle sugestii jej pełnomocnika - wyrażonej dopiero w apelacji - i nie orzekł w sprawie „o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe”. Skoro zatem art. 24 k.c. w związku z art. 300 k.p. nie stanowił

podstawy prawnej rozstrzygnięcia o żądaniu powódki, to Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia - Sąd Pracy we Wrocławiu był rzeczowo właściwy do jego rozpoznania. Tym samym zarzut naruszenia art. 17 pkt 1 k.p.c., art. 379 pkt 6 k.p.c. i art. 386 § 2 k.p.c. nie jest zasadny.

2. Inną jest kwestia, czy żądanie nakazania zniszczenia opinii o pracy Sąd pierwszej instancji powinien być z urzędu zakwalifikować, jak chce pełnomocnik skarżącej, jako jedno z roszczeń wynikających z art. 24 k.c. w związku z art. 300 k.p. Pełnomocnik skarżącej wnosił o zniszczenie opinii o jej pracy z 1 i 17 czerwca 1994 r. z tej przyczyny, że zostały sporządzone przez pozwanego pracodawcę bez wiedzy powódki i że zostały „spreparowane” na użytek wewnętrzny. Sposób wykonywania przez pracowników obowiązków objętych treścią stosunku pracy (należyty, nienależyty, naganny, nienaganny, wzorowy) bywa przesłanką - pozytywną lub negatywną - dla podejmowania przez pracodawcę względem niego rozmaitych czynności. Ocena pracownika przez pracodawcę w czasie trwania stosunku pracy nie jest przeto praktyką zabronioną przez prawo; niekiedy stanowi wręcz obowiązek pracodawcy. Opinia o pracy może być sporządzona w rozmaitych celach (np. awansowych, przyznania nagrody, nabycia prawa do premii, zastosowania kary porządkowej albo odstąpienia od ukarania, przydatności do pracy na zajmowanym stanowisku, doboru do zwolnienia, odstąpienia od dochodzenia odszkodowania z tytułu wyrządzenia szkody w mieniu pracodawcy). Żądanie zniszczenia opinii o pracy może więc wynikać z różnych podstaw prawnych i z rozmaitych stanów faktycznych.

Art. 477¹ § 1 k.p.c. nakazuje sądowi pierwszej instancji orzec o roszczeniach wynikających z faktów przytoczonych przez pracownika „także wówczas, gdy roszczenie nie było objęte żądaniem pracownika lub gdy było zgłoszone w rozmiarze mniejszym niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania”. Orzeczenie o roszczeniach wynikających z przytoczonych przez pracownika faktów jest obowiązkiem sądu. Nie jest jednak tak, że obowiązek ten obejmuje badanie zgłoszonego żądania w kontekście wszelkich możliwych roszczeń i, w celu ich weryfikacji, prowadzenie z urzędu postępowania dowodowego dla ustalenia „odpowiednich” dla poszczególnych, potencjalnych, roszczeń stanów faktycznych. Obowiązek orzekania ponad żądanie pracownika istnieje tylko w granicach przytoczonych przez niego faktów. Z faktu sporządzenia opinii o pracy pracownika bez jego wiedzy na użytek wewnętrzny pracodawcy nie wynika żadne roszczenie.

3. Gdyby nawet założyć, że Sąd pierwszej instancji powinien był zakwalifikować żądanie skarżącej o nakazanie zniszczenia (zniszczenie) opinii jako zgłoszenie przewidzianego w art. 24 k.c. roszczenia o dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków dokonanego naruszenia dóbr osobistych, to apelacji nie można oprzeć na zarzucie, że wbrew zachodzącym przesłankom, sąd nie orzekł o wszystkich roszczeniach pracownika (por. orzeczenie SN z dnia 27 września 1973 r., III CRN 223/73, OSPiKA 1975 nr 5, poz. 101). Konsekwencje uchybienia obowiązkowi nałożonemu na sąd w art. 477¹ § 1 zdanie 1 k.p.c. zostały określone w jego zdaniu drugim. Jeżeli sąd nie orzekł o wszystkich roszczeniach pracownika, pracownik powinien żądać uzupełnienia wyroku w trybie art. 351 § 1 k.p.c. Jeżeli zaś z żądaniem takim nie wystąpił, może wnieść nowe powództwo o to roszczenie.

4. Przepis art. 477¹ k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu apelacyjnym. W postępowaniu drugoinstancyjnym nie można też rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami (art. 383 k.p.c.). Sąd drugiej instancji nie może przeto orzekać o roszczeniach, o których nie orzekał Sąd pierwszej instancji. Skoro zatem Sąd pierwszej instancji nie zakwalifikował żądania skarżącej jako roszczenia z tytułu naruszenia jej dóbr osobistych i nie orzekał o nim, to Sąd drugiej instancji nie mógł tego uczynić w postępowaniu apelacyjnym. Dlatego także zarzut naruszenia art. 24 k.c. w związku z art. 300 k.p. jest chybiony.

III. Do rozważenia pozostał podniesiony w kasacji zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji. Problematyka związana ze sformułowanym w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (a także w art. 6 sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r. konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) prawem do sądu budzi wiele kontrowersji. Stwierdzenie to dotyczy - między innymi - użytego w nim pojęcia „sprawa”. Zdaniem jednych, prawo do sądu nie znaczy prawa do żądania rozpatrzenia przez sąd „czegokolwiek”, wszelkich pretensji strony, ale tylko takiej sprawy, której towarzyszy roszczenie wynikające z obowiązującego prawa materialnego. Wedle innych, możliwość skonstruowania materialnoprawnego roszczenia nie jest warunkiem wszczęcia postępowania przed sądem. Jeżeli podzielić pogląd, że prawo do sądu przysługuje tylko w takiej sprawie z zakresu prawa pracy, w której daje się na tle obowiązującego prawa zrekonstruować materialnoprawne roszczenie, możliwe jest jej rozstrzygnięcie zarówno przez uwzględnienie powództwa, jak i przez jego oddalenie. Przyjmując, że prawo do sądu przysługuje także w sprawach o „roszczenia”, które nie mają oparcia w obowiązującym prawie -

jedynym możliwym jej rozstrzygnięciem jest oddalenie powództwa. Oddalenie powództwa wobec braku możliwości skonstruowania materialnoprawnego roszczenia czyni zadość prawu obywatela do sądu. Oddalenie powództwa na tej podstawie, że zgłoszone roszczenie nie ma oparcia w obowiązującym prawie jest, wbrew odmiennemu twierdzeniu pełnomocnika skarżącej, merytorycznym rozpoznaniem sprawy.

Nie jest także trafny zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji przez nierozpoznanie co do istoty sprawy o ustalenie czy zachodziły określone w art. 42 § 4 k.p. przesłanki do powierzenia skarżącej innej pracy. Wbrew odmiennemu twierdzeniu pełnomocnika Mirosławy J. została ona rozstrzygnięta merytorycznie, skoro powództwo w tym zakresie zostało oddalone.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 13 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348).

=====